

**XALQ DEPUTATLARI KENGASHLARI VA ICHKI ISHLAR ORGANLARI
O‘RTASIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH SOHASIDAGI
HAMKORLIKNING HUQUQIY ASOSLARI**

Orazbaev Janabay Jalgasbay uli

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari bilan o‘zaro hamkorlik qilishining umumiy qoidalari, nazariy-huquqiy asoslari hamda huquqni qo‘llash amaliyotidagi muammolari tahlil etilgan. Milliy qonunchilik normalari qiyosiy-huquqiy jihatdan o‘rganilib, xalq deputatlari Kengashlarida ichki ishlar organlari hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitish va deputatlik nazoratini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *xalq deputatlari Kengashlari, ichki ishlar organlari, hududiy bo‘linmalar, parlament va deputatlik nazorati, ijtimoiy-siyosiy sheriklik, hisobdorlik, huquqbuzarliklar profilaktikasi.*

Hozirgi kunda xalq deputatlari Kengashlari O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim o‘rin egallab borayotgan davlat hokimiyatining ajralmas bo‘g‘iniga aylanib bormoqda. Mazkur jarayonda ushbu Kengashlarning o‘z faoliyatiga yanada mas’uliyat bilan yondashishi, shubhasiz, mamlakatimizda qabul qilingan Konstitutsiya va qonunlarning ijrosi ustidan parlament hamda deputatlik nazoratining chin ma’nodagi samarali yo‘lga qo‘yilishiga xizmat qilmoqda.

Buni 2019-yilning 22-dekabr hamda 2020-yilning 5-yanvar kunlari O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga va xalq deputatlari mahalliy Kengashlariga bo‘lib o‘tgan saylovlarda ishtirok etgan siyosiy partiyalardan ko‘rsatilgan nomzodlar o‘rtasida saylovga qadar va saylov kunlaridagi haqiqiy raqobatning vujudga kelganligidan, qolaversa, aynan ushbu saylovga qadar bo‘lib o‘tgan siyosiy partiyalar o‘rtasidagi debat uchrashuvlari, saylovga oid keskin fikr-mulohazalar va bahs-munozaralarning kechishi bilan bog‘liq holda o‘tkazilganligidan ham ko‘rishimiz mumkin.

Haqiqatan ham, ushbu saylovlar nafaqat O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va xalq deputatlari mahalliy Kengashlariga saylovlarda mamlakatimiz xalqi, ya’ni saylovchilarning faol tarzda ishtirok etganligi, balki xalqaro maydondagi nufuzli siyosiy tashkilotlar tomonidan ijobiy va haqiqiy demokratik tamoyillarga asoslangan holda o‘tkazilganligi e’tirof etilganligi bilan ham ahamiyatli hisoblanadi.

Xususan, Markaziy saylov komissiyasining 2019-yil 25-dekabrda qaroriga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasiga saylov o‘tkazuvchi 25 ta saylov okrugida birinchi turda g‘oliblar aniqlanmaganligi sababli — ya’ni ushbu saylov okruglaridan nomzodlari ko‘rsatilgan beshta siyosiy partiya nomzodlarining birortasi ham ovoz berishda ishtirok etgan saylovchilarning 50 foizidan ko‘p ovozini ola olmaganligi tufayli — mazkur saylov okruglarida ovoz berishda qatnashgan saylovchilarning eng ko‘p ovozini

olgan ikki nafar nomzod o‘rtasida takroriy ovoz berishni o‘tkazish 2020-yil 5-yanvar kuniga belgilandi.

2020-yil 5-yanvar kuni O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasiga saylov o‘tkazuvchi 25 ta saylov okrugidagi 1730 ta saylov uchastkasida takroriy ovoz berish bo‘lib o‘tdi [1].

Ta’kidlash joizki, ushbu saylovlarning demokratik tamoyillarga asoslanib o‘tkazilishi muayyan darajada O‘zbekiston Respublikasida mazkur sohada Konstitutsiya va qonunlarning ustuvorligiga erishishda ma’lum samaradorlikning ta’minlanganligini ham ko‘rsatadi. Zero, saylovlarning ochiq-oshkora o‘tkazilganligi, uning negizida barcha sohalarga oid qonunlarning ijtimoiy hayotga qanchalik tatbiq etilayotganligini yana bir bor chuqur tahlil qilishga yo‘naltirilgan saylovoldi tashviqotidagi debatlarining ijobiy natija berganligi, avvalgi saylovlarga nisbatan ushbu saylov jarayonlarining haqqoniyligi va natijalarining ishonchliligi sezilarli darajada ortganligi saylovlardan keyin deputatlar zimmasiga yuksak mas’uliyat yukining qanchalik ortganligidan ham yaqqol ko‘rinadi.

Albatta, mazkur tendensiya barcha darajadagi xalq deputatlari Kengashlari faoliyatini ham tubdan takomillashtirishni, ularga saylangan deputatlarning o‘z ishiga sidqidildan va mas’uliyat bilan yondashishini talab etishi barobarida, har bir deputatning ushbu Kengashlardagi o‘rni va roli qog‘ozda emas, balki amalda yaqqol namoyon bo‘lishi zarurligini bugun hayotning o‘zi soha vakillaridan talab etmoqda. Shu bois, O‘zbekistonning ertangi kelajagi va yanada taraqqiy etishi uchun har bir xalq deputatlari Kengashlarida faoliyat olib boradigan deputatlarning shaxsiy mas’uliyatini yanada oshirish bugungi kunning dolzarb talablaridan biri hisoblanadi.

Shu munosabat bilan hozirgi vaqtda shakllangan O‘zbekiston Respublikasining xalq deputatlari Kengashlari faoliyatini tartibga solishga qaratilgan qonun hujjatlari mazmunini nazariy jihatdan keng tahlil qilish hamda uning tegishli norma va qoidalarini davlat tuzilmalarining boshqa turdagi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatini tartibga solishga oid qonun va qonunosti hujjatlari bilan qiyosiy-huquqiy tahlil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xususan, davlat hokimiyatining vakillik tuzilmasiga mansub bo‘lgan xalq deputatlari Kengashlarining faoliyatini tartibga solishga oid 1993-yil 2-sentabrda qabul qilingan “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida”gi [2], 2004-yil 2-dekabrda qabul qilingan “Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashi deputatining maqomi to‘g‘risida”gi [3] qonunlar va boshqa qonun hujjatlarining tegishli normalarini muayyan soha va tarmoqlarga nisbatan qo‘llanilishini huquqiy baholashda ularning boshqa turdagi davlat organlari va tashkilotlari, vazirlik hamda idoralar bilan o‘zaro hamkorligining bugungi holati va istiqbollari ham inobatga olinishi lozim.

Yuqorida tilga olingan xalq deputatlari Kengashlari faoliyatini tartibga solishga qaratilgan asosiy qonunlarning tayanch normalariga muvofiq, har bir qonun o‘z ta’sir doirasidan kelib chiqib, muayyan soha va tarmoqlarning yanada takomillashuvi hamda kelgusida rivojlanishini belgilab berishi zarur. Shu nuqtai nazardan, mazkur qonunlar bevosita xalq deputatlari Kengashlarining viloyat, tuman va shahar kesimida faoliyat

yuritishiga oid nafaqat umumiy qoidalarni, balki to‘g‘ridan-to‘g‘ri qo‘llaniladigan maxsus normalarni ham belgilab beradi.

Masalan, “Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashi deputatining maqomi to‘g‘risida”gi Qonunning kirish qismida ushbu hududiy Kengashlar deputatlari faoliyati, xususan, ularning boshqa turdagi davlat organlari va idoralari bilan hamkorlik qilishining tayanch qoidasi sifatida mazkur qonunning xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashi deputati huquqlarini, majburiyatlarini hamda deputatlik faoliyatining asosiy vakolatlarini belgilashi qat’iy norma sifatida mustahkamlangan.

Darhaqiqat, bugungi kundagi iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish sur’atlari tufayli har bir sohada bo‘lgani kabi mahalliy hokimiyat tuzilmalarining boshqa turdagi ijro etuvchi organlar bilan o‘zaro sheriklik aloqalarini o‘rnatish, ularni yanada shakllantirish va rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar “Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak” degan ezgu g‘oyani hayotga amalda tatbiq etishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir.

Shu sababli, davlat hokimiyatining vakillik va ijro etuvchi organlari o‘rtasidagi o‘zaro sheriklik aloqalarining bugungi holati va istiqbollari qonunchilik nuqtai nazaridan tanqidiy baholash kelgusida ular o‘rtasidagi vazifa va topshiriqlar ijrosining qat’iy tartibini ta’minlashga muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xususan, mamlakatimizdagi tinchlik va osoyishtalikni saqlash hamda uni mustahkamlash, fuqarolarning xavfsizligi, davlat va jamiyat mulkini himoya qilish, insonlarning hayoti va sog‘lig‘ini har tomonlama muhofaza qilish bo‘yicha alohida o‘rin egallagan ichki ishlar organlarining xalq bilan uzviy birgalikda o‘z faoliyatini amalga oshirishi yuzasidan xalq deputatlari Kengashlari bilan o‘zaro hamkorligi har doim dolzarb ahamiyatga ega masalalardan hisoblanadi.

Zero, mamlakatimiz osoyishtaligi, xalqimiz farovonligi va tinch turmush kechirishi yo‘lida ichki ishlar organlari xodimlarining ushbu Kengashlarda faoliyat olib borayotgan xalq vakillari bilan doimiy aloqalarini ta’minlashda ichki ishlar organlari faoliyatini tartibga soluvchi sohaviy qonun hujjatlari ham mazmun jihatidan muhim huquqiy asoslarni o‘zida aks ettirganini ko‘rishimiz mumkin.

Misol uchun, ichki ishlar organlari faoliyatini tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjat sifatida 2016-yil 16-sentabrda (6-sentabrda Qonunchilik palatasi tomonidan qabul qilingan) “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonunning 1-moddasida ushbu Qonunning asosiy maqsadi belgilangan bo‘lib, unga muvofiq mazkur Qonunning maqsadi O‘zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlarining faoliyatini tartibga solishdan iboratdir. Aynan ushbu qonun bilan yuqorida tilga olingan hamkorlik aloqalarini o‘rnatishning huquqiy jihatlari ham keng bayon etilgan [4].

Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 29-noyabrdagi “Ichki ishlar organlari kadrlari bilan ishlash va ularning xizmatini tashkil etish tartibini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3413-son qarori va unga ilova bilan tasdiqlangan “Ichki ishlar organlarida xizmatni o‘tash tartibi to‘g‘risida”gi Nizom [5], shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan qabul qilingan qator qonunlarda, Vazirlar Mahkamasining bir qator huquqiy ahamiyatga ega qonunosti

hujjatlarida hamda Ichki ishlar vazirligining sohaga oid normativ-huquqiy hujjatlarida ushbu jarayonlarni tartibga solish va o‘zaro muvofiqlashtirishga qaratilgan normalar mazkur hamkorlikning asosiy masalalari va ularning yechimiga oid tartib-taomillarni o‘z ichiga qamrab olganligini ko‘rish mumkin.

Sohaga oid ilmiy manbalarda ham tegishli davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining o‘zaro hamkorligining nazariy-huquqiy jihatlari har tomonlama ilmiy tahlil etilgan.

Ularda asosan hamkorlik ijtimoiy sheriklik munosabatlari sifatida talqin etilib, sheriklikning yakuniy negizi jamiyatning ravnaqiga xizmat qilishi ta’kidlanadi. Xususan, “sheriklik va hamkorlikni ijtimoiy o‘zaro ta’sir sifatida ularning taraflari tomonidan murosa asosida erishiladigan manfaatlar muvozanati sifatida keng ma’noda tushunish, jamiyatda ijtimoiy va siyosiy barqarorlikka erishish, iqtisodiy farovonlik uchun yaratiladigan ta’sirchan sharoit sifatida anglab yetish muhim hisoblanadi” [6].

Mazkur jarayonlarning amaliy ifodasi sifatida ichki ishlar organlarining xalq deputatlari Kengashlari bilan o‘zaro hamkorligining umumiy xususiyatidan kelib chiqib, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining o‘zaro sheriklik faoliyatidan ko‘zlangan asosiy maqsad ushbu sohadagi davlat siyosatini ro‘yobga chiqarishga qaratilgan bo‘ladi va yakunda bu davlat organlari o‘rtasidagi ijtimoiy-siyosiy sheriklikning aniq ifodasini o‘zida aks ettiradi. Ijtimoiy-siyosiy sheriklik munosabatlari esa ijtimoiy sheriklik va ijtimoiy hamkorlikning muhim sharti hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati sharoitidagi ijtimoiy-siyosiy hamkorlik quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- a) taraflarning teng huquqliligi;
- b) majburiyatlarni o‘z xohishi bilan zimmasiga olish;
- v) majburiyatlar ijrosi ustidan javobgarlik;
- g) qonunchilik normalariga amal qilish;
- d) o‘zaro qiziqish uyg‘otadigan muammolarni muhokama qilish erkinligi;
- e) hamkorlik qarashlarini va pozitsiyasini hurmat qilish va b.

Ijtimoiy-siyosiy sheriklikning turli shakllari orasida o‘zaro kelishuvlar, maslahatlashuvlar, “muloqot maydonlari”, bitimlar, qonun loyihalari hamda boshqa siyosiy qarorlarni ishlab chiqish alohida e’tirof etiladi.

Odatda, ijtimoiy-siyosiy sheriklik taraflar shartnomasiga (kelishuviga) asoslanadi. Mazkur kelishuv mazmunan:

- ijtimoiy-siyosiy hayotning asosiy masalalari bo‘yicha kelishilgan qarashlar hamda uni bajarish bo‘yicha birgalikdagi harakatlarni belgilaydi;

- taraflarning majburiyatlari, turli fikrlilikni hal etish tartibi, sheriklar javobgarligi va amalga oshirish mexanizmidan iborat bo‘ladi [7].

Sheriklikka oid o‘zaro munosabatlarning tavsifi taraflarning ehtiyojlari, qiziqishlari va maqsadini aniqlaydi. Shundan kelib chiqib, ijtimoiy-siyosiy sheriklik ijtimoiy aloqalarga oid jarayonlarni progressiv yoki destruktiv rivojlantirishga qaratilishi mumkin. Shu bois, sheriklik subyektlari tomonidan huquqiy normalarning to‘g‘ri bajarilishi va o‘z faoliyatida qonunga qat’iy amal qilinishi muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ushbu ilmiy-nazariy yondashuvni bevosita tadqiqot mavzusiga mos tarzda xalq deputatlari mahalliy Kengashlari hamda Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari o‘rtasidagi sheriklik aloqalari bilan uzviy bog‘liqlikda olib qaraydigan bo‘lsak, Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalarining o‘z faoliyatida ish uzluksizligini ta‘minlashi, xalq osoyishtaligini, davlat, jamiyat va fuqarolar farovonligini saqlashi, jinoyatchilikka qarshi kurashish, turli jamoaviy va ommaviy tartibsizliklarga yo‘l qo‘ymaslik, davlat va jamiyat mulkini asrash, insonning hayoti, sog‘lig‘i, sha‘ni va qadr-qimmatini himoya qilish kabi murakkab vazifalarni amalga oshirishga oid faoliyat yo‘nalishlarini qay darajada bajarayotganligi, ularning samaradorligi qanday mezonlar bilan tavsiflanishi bo‘yicha xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldida hisob berishi orqali davlat hokimiyatining ushbu mahalliy tuzilmalarining haqqoniy bahosini olish aynan mazkur davlat organlarining o‘zaro hamkorligining asosiy mezonini hisoblanadi.

Biroq ushbu hamkorlikning umumiy qoidalari sifatida aynan qaysi mezonlar xalq deputatlari Kengashlari bilan Ichki ishlar vazirligi hududiy organlari o‘rtasidagi sheriklik aloqalarini baholashning tegishli ko‘rsatkichlari sifatida e‘tirof etilishi alohida qonun yoki qonunosti hujjatlari normalarida to‘liq aks ettirilmagan.

Shu sababdan, ular maxsus sohaviy qonun hujjatlarida alohida modda, uning muayyan qismi yoki alohida bandi yoxud tegishli tartibda O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida davlat ro‘yxatidan o‘tkaziladigan alohida qonunosti hujjatlari shaklida mazmun jihatidan mustahkamlanmagan, mustahkamlangan bo‘lsa ham faqat umumiy ma’noda ayrim sohaviy qonunchilik normalarida belgilab qo‘yilganligini quyidagicha izohlash mumkin:

Birinchidan, 1993-yil 2-sentabrda qabul qilingan hamda 29 moddani o‘z ichiga olgan 7 bobdan iborat “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunining o‘zida ushbu davlat hokimiyati vakillik organiga Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari hisobotini eshitish (25²-modda) tartibi nazarda tutilgan bo‘lsa-da, bevosita hisobotni tayyorlashda xalq deputatlari mahalliy Kengashlari bilan tashkiliy-huquqiy aloqalarni o‘rnatish, hisobotlarni dastlabki ko‘rib chiqish uchun taqdim etish kabi o‘zaro hamkorlikka oid munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan aniq normalar mazkur Qonunda aks ettirilmagan [8];

Ikkinchidan, sohaviy qonun sifatida yuqorida ta’kidlangan “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonunning 1-bob (Umumiy qoidalar) 9-moddasida ichki ishlar organlarining hamkorlik faoliyatiga oid qoida nazarda tutilgan bo‘lib, unga ko‘ra, “ichki ishlar organlari o‘z faoliyatini ochiq va shaffof tarzda, davlat organlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, boshqa tashkilotlar va fuqarolar, shuningdek ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikda amalga oshiradi” [9];

Uchinchidan, “Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashi deputatining maqomi to‘g‘risida”gi Qonunda xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashi deputatining o‘z faoliyatini amalga oshirishiga oid huquqlari hamda majburiyatlari keng mazmunda ko‘rsatilgan bo‘lsa-da, ular tomonidan boshqa davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining tegishli mas’ul va mansabdor shaxslari bilan munosabatlarning huquqiy asoslari yoki o‘zaro hamkorlikka oid maxsus qonunchilik normalari keltirib o‘tilmaganligini ko‘rishimiz mumkin [10].

Xalq deputatlari Kengashlarining ichki ishlar organlari hududiy bo‘linmalari rahbarlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalariga nisbatan qo‘llaniladigan yuqoridagi asosiy qonunlar hamda boshqa qonun hujjatlarining huquqiy tahlili bevosita davlat hokimiyatining vakillik va ijro etuvchi organlari o‘rtasidagi hamkorlik aloqalarini yagona tizim asosida tartibga soluvchi huquqiy normalarning tarqoq holatda, turli sohaviy va sohadan tashqari qonun hamda qonunosti hujjatlari bilan tartibga solinib kelinayotganligi haqidagi xulosaga kelishimizga asos bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa xalq deputatlari Kengashlarida Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari bilan hamkorlik aloqalarining quyidagi umumiy jihatlarini ajratib ko‘rsatish imkonini beradi:

- xalq deputatlari Kengashlarida Ichki ishlar vazirligi hududiy organlari rahbarlarining hisobotlarini eshitishning institutsional vositasi sifatida e‘tirof etiladigan o‘zaro hamkorlik aloqalarining nafaqat qonun, balki qonunosti hujjatlari bilan tartibga solinishi ushbu hamkorlikka qo‘yiladigan mezonlarning yaxlit mazmunga ega emasligidan dalolat beradi;

- joylarda ijtimoiy-ma‘naviy muhitni o‘rganish, aniqlangan muammolarni hal etishda mazkur davlat tashkilotlari va organlari o‘rtasidagi hamkorlikning ta‘siri va rolini yanada oshirishni hayotning o‘zi talab etmoqda;

- davlat organlari, xususan, viloyat, tuman va shahar xalq deputatlari Kengashlari, mahalla raisi va profilaktika inspektorlari o‘zaro hamkorlikda doimiy ravishda oilalar bilan ishlash, ularning muammolarini aniqlash va bartaraf etish choralari ko‘rishda Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlari bilan hamkorlik tizimi samarali ishlashi zarur;

- xalq deputatlari Kengashlari faoliyat yuritadigan hududlardagi mahallalarda ijtimoiy-ma‘naviy muhitga salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi holatlar yuzaga kelishining tub sabablarini aniqlash, ularga imkon yaratuvchi shart-sharoitlarni bartaraf etish masalasini Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlari tomonidan ushbu Kengashlar va tegishli hududlardagi mahallalar kengashi ishtirokida davriy muhokama qilinadigan tizimni ishlab chiqish hamda uning samarali ishlashini ta‘minlashga alohida e‘tibor qaratilishi lozim.

Yuqorida keltirib o‘tilgan tahlillarga asoslanib, xalq deputatlari Kengashlarida Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitishning umumiy holati yuzasidan quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelishimiz mumkin:

- xalq deputatlari Kengashlari faoliyatida boshqa turdagi mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari, xususan, Ichki ishlar vazirligining hududiy organlari ustidan deputatlik nazoratini o‘rnatishning alohida faoliyat yo‘nalishi aniq mezonlar asosida to‘liq ishlab chiqilishi va belgilangan tartibda qabul qilinishi zarur hamda bunga bog‘liq holda amalda xalq deputatlari mahalliy Kengashlarining funksional vazifalarini yaxlit tarzda belgilab olish talab etilmoqda;

- xalq deputatlari Kengashlarining mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari bilan hamkorlik faoliyatini yuritish va ularning samaradorligiga oid yuqori turuvchi parlament tekshiruvini tashkil etish hamda amalga oshirishga qaratilgan qonunchilik tartibini ishlab chiqish va qabul qilish maqsadga muvofiqdir, zero huquqni qo‘llash amaliyotida xalq deputatlari Kengashlarining mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari bilan hamkorligi umumiy xususiyatga ega bo‘lib qolmoqda va ushbu sohadagi qonun hujjatlarining ijrosi muayyan darajada qog‘ozda qolib ketmoqda;

- xalq deputatlari Kengashlarining mahalliy ijro etuvchi organlar, shuningdek, Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari bilan ishlash mexanizmlarini O‘zbekiston Respublikasining mazkur sohaga mas’ul davlat organlari, vazirliklar va idoralarining faoliyat yo‘nalishlari to‘liq inobatga olingan holda qo‘shma qaror (yoki qo‘shma qo‘llanma) shaklida ishlab chiqish va tasdiqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Huquqni qo‘llash amaliyotida e’tiborga molik va hal etilishi zarur bo‘lgan yana bir masala — bugungi kunda ichki ishlar organlarining xalq deputatlari Kengashlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash bo‘yicha Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining kasbiy bilim va ko‘nikmalarini oshirish, ularni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimlarida bevosita ushbu sheriklik aloqalarini o‘rnatishga oid amaliy tajribalarini boyitish zarurati mavjudligidir.

Zero, ichki ishlar sohasidagi boshqaruv davlat nomidan, davlat vositalari orqali va davlat hokimiyati vakolatlaridan foydalangan holda amalga oshiriladi. Mazkur vakolatlar tegishli idoralarning majburiy huquqiy hujjatlarni qabul qilishida, belgilangan qoidalarga amal qilinishi ustidan ma’muriy nazoratni ta’minlash va ularni amalga oshirishda, ayrim harakatlarni taqiqlashda hamda davlat tomonidan majburlov choralarini qo‘llashda namoyon bo‘ladi.

Ichki ishlar organlari xodimlari ma’muriy faoliyat jarayonida hokimiyat vakillari sifatida ish olib boradilar, ularning qonuniy talablari barcha fuqarolar va mansabdor shaxslar uchun, ular qaysi idoraga mansub ekanligidan qat’i nazar, majburiy hisoblanadi. Chunki ichki ishlar organlariga fuqarolarning huquqlarini, jamiyat va davlat manfaatlarini samarali himoya qilishlari uchun tegishli huquqiy vakolatlar berilgan.

Bunday sharoitda O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tizimidagi soha xodimlari, ayniqsa, rahbar va mas’ul xodimlarning kasbiy rivojlanishi hamda mutaxassislik bilimlarini zamon talablari asosida shakllantirish maqsadida ushbu yo‘nalishdagi ishlarni muayyan tizimga solish muhim ahamiyatga ega. Sababi, hokimiyatchilik tamoyili asosida yuqoridan quyiga qaratilgan munosabatlar bilan bir qatorda, ichki ishlarni boshqarish jarayonida tenglikka asoslangan gorizontal munosabatlar ham mavjud bo‘lib, u bir bo‘g‘indagi idoralar o‘rtasida amal qiladi. Masalan, ichki ishlar idoralari bilan xalq deputatlari Kengashlari va boshqa davlat idoralari o‘rtasidagi munosabatlar aynan shunday tenglik va o‘zaro hamkorlik tamoyillariga asoslanadi.

Shu bois jinoyatchilikka qarshi kurashish bo‘yicha hududiy ichki ishlar organlari hamda xalq deputatlari Kengashlari hamkorligini kuchaytirish va birgalikda harakat qilish talab etilmoqda. Ushbu hamkorlikni amalga oshirishda nafaqat jinoyatchilikka qarshi kurashishda o‘zaro sheriklikning asosiy yo‘nalishlarini kelishib olish, balki mazkur faoliyatning aniq strategiyasini ham belgilab olish zarur. Bunda uning turli darajalarda — tuman (shahar) kesimidagi, viloyat kesimidagi yoki viloyatlararo (mintaqaviy) miqyosdagi harakat dasturlarining ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi nazarda tutiladi. Zero, davlat va jamiyat xavfsizligi, fuqarolar osoyishtaligi va farovonligini saqlash bo‘yicha har bir ichki ishlar organi xodimi doimiy ravishda o‘z ustida ishlab, kasbiy-ilmiy tajriba va ko‘nikmalarini muntazam oshirib borishi bugungi kun talabidir; shu bilan birga, huquqbuzarlikka qarshi

kurashning eng samarali va insonparvar yo‘nalishi bo‘lgan jinoyatlarning oldini olish (profilaktika) ichki ishlar organlari faoliyatida tobora ustuvor o‘rin egallamoqda.

Xulosa qilib aytganda, jinoyatchilik va huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan bog‘liq faoliyatni amalga oshirishda ichki ishlar organlarining xalq deputatlari Kengashlariga hisobot ma‘lumotlarini taqdim etishi hamda axborot almashinuvi bilan bog‘liq hamkorlik asoslarini takomillashtirish, idoralararo hamkorlikka oid milliy qonun hujjatlarining amaliy mexanizmlarini aniq belgilash joylarda qonun ustuvorligini va fuqarolarning huquqlari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

- 1) O‘zbekiston Respublikasi Orqaliq saylaw komissiyasini rásmiy veb-sayti. <http://elections.uz/uz/lists/view/2246>.
- 2) O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1993 y., 9-son, 320-modda (2019 yil 25 dekabrga qadar kiritilgan o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan) // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 01.01.2018 y., 03/18/454/0493-son, 24.07.2018 y., 03/18/486/1559-son, 09.01.2019 y., 03/19/512/2435-son, 15.11.2019 y., 03/19/584/4025-son; 25.12.2019 y., 03/19/597/4193-son.
- 3) O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, 2005 y., 3-4-son, 20-modda; Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 19.04.2018 y., 03/18/476/1087-son; 05.09.2019 y., 03/19/563/3685-son
- 4) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 38-son, 438-modda.
- 5) Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 30.11.2017 y., 07/17/3413/0334-son.
- 6) Haydarov M.T. Ijtimoiy hamkorlikning nazariy asoslari. // Jamiyat va boshqaruv. – 2014. - №3. – B. 56-58.
- 7) Хайдаров М.Т. Ижтимоий ҳамкорликнинг назарий асослари. // Жамият ва бошқарув. – 2014. - №3. – Б. 56-58.
- 8) O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1993 y., 9-son, 320-modda (2019 yil 25 dekabrga qadar kiritilgan o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan) // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 01.01.2018 y., 03/18/454/0493-son, 24.07.2018 y., 03/18/486/1559-son, 09.01.2019 y., 03/19/512/2435-son, 15.11.2019 y., 03/19/584/4025-son; 25.12.2019 y., 03/19/597/4193-son
- 9) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 38-son, 438-modda.
- 10) O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, 2005 y., 3-4-son, 20-modda; Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 19.04.2018 y., 03/18/476/1087-son; 05.09.2019 y., 03/19/563/3685-son